نشریه علمی(فصلنامه) پژوهش‌های سیاستگذاری و برنامه‌ریزی انرژی
سال ششم/ شماره ۲۱/ زمستان ۱۳۹۹/ صفحات ۲۰۵ - ۱۶۷

عوامل موثر بر اثربخشی اجرای خط‌مشی‌های عمومی: مطالعه موردی وزارت نیرو

احد احدزاده
دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز
ahdzh54@gmail.com
سعید صیاد شیرکش
استاد یار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز (نویسنده مسئول)
saeed.sayad@gmail.com
مینا جمشیدی ایوانکی
استاد یار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز
minja5ir@yahoo.com

مرحله اجرا، یکی از مهمترین مراحل فرآیندخط‌مشی‌گذاری عمومی به شمار می‌آید، زیرا تحقق اهداف سیاست‌ها دراین مرحله صورت می‌گیرد. هدف پژوهش حاضر، شناسایی عوامل موثر بر اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو بوده است. این پژوهش، آمیخته و با استفاده از تحلیل مضمون و مدلسازی معادلات ساختاری انجام شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه و پرسشنامه و جامعه آماری آن خبرگان وزارت نیرو بوده‌اند. استفاده از روش کیفی پژوهش، برای شناسایی عوامل موثر بر اجرای خط مشی در وزارت نیرو مشتمل بر ۶ بعد، ۲۰ مولفه و ۱۱۰ شاخص و روش کمی برای اعتباریابی آن بوده است. نتایج این پژوهش، ارائه شبکه مضامین عوامل اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی و براساس حکمرانی اقتضایی، پیشنهاد عوامل موثر بر اجرای سیاستهای صنعت آب و برق می‌باشد که با کاربست آن می‌توان دستیابی به اهداف خط‌مشی‌ها را تسهیل نمود. این عوامل شامل: آمایش‌سرزمین و توسعه متوازن، عدم اتکا به بودجه عمومی، تخصص تدوین‌کنندگان، مدیریت عرضه و تقاضا، تبعات زیست محیطی، ناترازی اقتصادی، توجه به تاثیرکلی قوانین، نوسانات ارز، منافع تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان، مدیریت بحران، تبعیت ذینفعان از منافع ملی، گستره بحران، تنوع ذینفعان، شرایط جغرافیایی و منابع، تفکیک وظایف حاکمیتی و اجرا، تعارض‌منافع، تعریف شاخص‌های ارزیابی، ضعف اقتصادآب و برق و تعرفه مصرف می‌باشند.

واژگان کلیدی: وزارت نیرو، مدل اجرای خط‌مشی، خط‌مشی‌گذاری عمومی، عوامل موثر بر اجرا، اجرای اثر بخش

تاریخ دریافت: ۲۶ / ۷ / ۱۳۹۹ تاریخ پذیرش: ۳ / ۹ / ۱۳۹۹

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

۱. مقدمه

دولت‌ها در برابر جامعه وظایفی دارند، برای انجام این وظایف لازم است، فعالیتهایی اعم از فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... صورت گیرد. برای انجام صحیح این فعالیت‌ها نیز لازم است خط‌مشی‌هایی تدوین شود. اجرای صحیح این خط‌مشی‌ها می تواند به نتایجی همچون توسعه کشور، رضایت عمومی شهروندان، افزایش سطح رفاه و قدرتمند شدن کشور منجر شود. عدم اجرای صحیح آن‌ها نیز می‌تواند نارضایتی عمومی، کاهش سطح رفاه، عقب ماندگی کشور را در پی داشته باشد (مقدس پور و همکاران، ۱۳۹۲). خط‌مشی‌گذاری‌عمومی در یک تقسیم‌بندی کلی شامل سه مرحله تدوین، اجرا و ارزیابی است و مرحله اجرا یکی از مهمترین و پرچالش‌ترین مراحل خط‌مشی‌گذاری می‌باشد. اندیشمندان خط‌مشی از بین مراحل مختلف فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی همواره به مرحله اجرا توجه ویژه داشته‌اند (سابروتو، ۲۰۱۱). زیرا این مرحله، نقطه آغازین تحقق هدف‌ها است. بررسی وضعیت موجود در نظام اداری‌کشور بیانگر اشکالات اساسی است. چنین وضعیتی، مسئولان کشور را در سال‌های اخیر برآن داشت تا تدوین قانونی جامع برای حل مشکلات نظام اداری را در دستورکار خود قرار دهند، قانونی که بتواند، به صورت یکپارچه تمام عوامل مؤثر را شناسایی کرده و بر اساس آن، راه‌حل‌های مناسبی را با در نظر گرفتن مفاهیم فرهنگی و دینی و ملاحظات ملی و با بهره‌گیری از نظریه‌های نوین مدیریتی و تجارب مفید سایرکشورها ارائه کند (لکی، ۱۳۹۷).

یکی از عوامل رشد و توسعه اقتصادی هر جامعه، موفقیت آن در اجرای خط‌مشی‌های عمرانی و زیربنایی می‌باشد. از مهمترین خط‌مشی‌های عمومی کشورکه بعنوان محور توسعه محسوب می‌شوند، خط‌مشی‌های انرژی و آب می‌باشند، چرا که نقش مهمی را در توسعه پایدارکشور با تولید و عرضه برق مطمئن و پایا و دسترسی آزاد به شبکه و رقابت منصفانه در بازار برق و همچنین عرضه آب مطمئن، کافی و قابل مصرف متناسب با ظرفیت‌های ملی و با در

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

نظرگرفتن ارزش ذاتی، اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست‌محیطی آن ایفا می‌نماید. با توجه به اهمیت تامین و توزیع آب و برق با کیفیت مطلوب که از حیاتی‌ترین نیازهای جامعه است، براساس قانون مصوب مجلس در تاریخ ۲۸ بهمن ۱۳۵۳، اجرای این خط‌مشی‌های مهم برعهده وزارت نیرو می‌باشد تا با اجرای موفق آن نقش محوری خود را به نحو مؤثر در صیانت از منابع ملی، حفظ محیط زیست، ارتقاء بهداشت عمومی، رفاه اجتماعی و خود اتکایی برای توسعه پایدارکشور ایفا نماید. این وزارتخانه یکی ازمهمترین وزارتخانه‌های اقتصادی و زیربنایی کشور محسوب می‌شود و وظایف مدیریت چند صنعت بزرگ کشور، در این وزارتخانه انجام می‌شود. صنعت آب، صنعت آب و فاضلاب، صنعت برق و صنعت انرژی تجدیدپذیر که با مأموریت‌های بنیادین و تاثیرگذار بر زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی کشور نقش عمده‌ای در تأمین رفاه اجتماعی و امنیت کشور برعهده دارد.

طی بررسی‌هایی که در خصوص اجرای خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو انجام شده‌است، عملکرد وزارت نیرو براساس احصای تکالیف و وظایف محوله در خط‌مشی‌های مرتبط، ناموفق ارزیابی شده‌است. اهداف بلندپروازانه در تدوین خط‌مشی‌ها، غیرواقع‌بینانه بودن احکام مرتبط در این خصوص، تعدد دستگاههای ذیربط و عدم هماهنگی‌های بین این دستگاه‌ها، وابستگی عملکردهای یک دوره به زیرساخت‌های فراهم شده از دوره‌های قبل و مواردی از این قبیل، از جمله دلایلی هستند که اجرای خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو را با مشکل مواجه ساخته است (مرکزپژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۶). اگر سازمانی می‌خواهد موفق باشد یا دولتی قصد دارد مشروعیت خود را بیشتر نموده و اقتدار خود را ارتقا ببخشد، باید به این گونه مسائل پاسخ سریع بدهد. این مسائل به هر علتی به وجود آمده باشند و نتیجه هر شرایطی که باشند، مستلزم آن است که اشخاص، دولت‌ها و دولتمردان راه‌هایی برای حل اینگونه مسائل و معضلات یافته و بهترین آن را برگزینند (دانش‌فرد، ۱۴۸:۱۳۹۵).

اهمیت خط‌مشی‌گذاری عمومی بر هیچ‌کس پوشیده نیست، ولی مدیریت بخش عمومی براساس میزان موفقیت در اجرای آن مورد ارزیابی می‌گیرد. در سال‌های اخیر ارزیابی‌های تازه ای

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

در مورد ویژگی‌های انواع مختلف شکست سیاست‌های عمومی صورت گرفته است (ریچارسون، ۲۰۰۷: ۱۴۳) و انتقادات جدی از نحوه خط‌مشی‌گذاری‌عمومی و چگونگی اجرای آن به وجود آمده‌است، برای دستیابی به اجرای اثربخش، می‌توان بسیاری از مشکلات اجرا را در بخش خدمات عمومی ایران، با شناخت دقیق عوامل مؤثر بر اثربخشی آنها در مرحله تدوین و اجرا رفع نمود. هرچند، محققان تلاش‌های بسیاری را در راستای شناسایی این عوامل انجام داده‌اند، ولی با وجود مطالعات بعمل آمده، درآغاز مسیر پرداختن به چنین مسئله‌ای درایران هستیم که مدعی است، بسیاری از مشکلات اجتماعی را می‌توان از طریق برخی از اَشکال دخالت دولت، حل و فصل نمود. پژوهش حاضر می‌کوشد با ارائه شبکه مضامین[1] عوامل اجرای اثربخش خط مشی‌های عمومی، مشخص نماید که عوامل کلی و اقتضایی اجرا در وزارت نیرو کدام است؟

برای این منظور، محقق ابتدا به بررسی مبانی نظری پژوهش پرداخته و طی آن مفهوم اجرای اثربخش، رویکردها و ابعاد اجرا را بررسی نموده و در پیشینه‌پژوهش نیز بصورت اجمالی نتایج پژوهش‌های داخلی وخارجی مرور می‌گردد، سپس در بخش کیفی پژوهش که بصورت آمیخته می‌باشد، با استفاده از سئوالات نیمه ساختاریافته که با اتکاء به مبانی نظری و پیشینه تحقیق طراحی می‌شود، با خبرگان وزارت نیرو مصاحبه و با استفاده از روش تحلیل مضمون، شبکه مضامین اجرای اثر بخش خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو را که مبتنی بر ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های آن می‌باشد، ارائه می‌نماید. سپس در بخش کمی پژوهش، آن را با استفاده از مدلسازی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار داده و در نهایت عوامل کلی و اقتضایی موثر بر اجرا را در وزارت نیرو مشخص می‌سازد.

1 - Thematic network

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

۲. مبانی نظری

پیشگامان اجرا، پرسمن و ویلداوسکی[1]، اجرا را براساس یک وابستگی به خط‌مشی، به عنوان اقدامات اداری پایین دستی آن تعریف نموده‌اند. طبق نظر آنها، اجرای خط‌مشی بعنوان فرآیند تعامل میان مجموعه‌ای از اهداف کلی و اقداماتی که هدایتگر آنها به موفقیت است، تعریف می‌شود (پودل، ۲۰۰۹). اجرای خط‌مشی عمومی سنگ زیرین اداره‌ی عمومی محسوب می‌شود و تعاریف زیادی از آن ارائه شده است، اما در مفهوم کلی، به معنای اجرای قانون است که درآن بازیگران، سازمان‌ها، رویه‌ها و روش‌های متفاوت در هم می آمیزد تا با تلاش، اهداف یک برنامه یا خط‌مشی پیشنهادی را به نتیجه مطلوب و مثبت برسانند (قربانی زاده، شریف زاده و معتضدیان، ۱۳۹۶: ۷۰). بروکز[2] معتقد است که اجرای خط‌مشی، شامل فعالیتهایی همچون بکارگیری قوانین، تفسیرآنها و اجرای قوانین و ارایه خدمات به مردم می‌باشد. از نظر بروکز، اجرای خط‌مشی موضوع بسیار پیچیده‌ای می‌باشد که نیازمند تکنیک‌ها و آیین‌نامه‌های مناسب می‌باشد. در اجرا سه دسته از فعالیتها قابل توجه هستند:

- تفسیر: ترجمان زبان و نوشتار خط‌مشی به سوی جهت‌گیری‌های قابل اجرا و ممکن.
- سازماندهی: ایجاد واحدها و روش‌های انجام و اجرای خط‌مشی.
- کاربرد و استفاده عملی: تعیین و توافق درمورد شرایط‌عادی خدمات، پرداخت حقوق و دیگر ابزارها و اهداف خط‌مشی که در مورد آن توافق حاصل شده است (شریف زاده و الوانی، ۱۳۹۶ : ۹۷).

مفهوم «اثربخشی» در خط‌مشی‌عمومی، درجه‌ای از اهداف یک خط‌مشی است که به آن نائل می‌شود. با این وجود، اهداف در خط‌مشی‌عمومی همواره به روشنی پی‌ریزی نشده‌اند، تا میزانی را که اهداف محقق می‌شوند، تعیین کرد (چامپوکات، ۲۰۱۱). هورن بای، واژه «مؤثر» را

1 - Pressman and Wildavsky
2 - Brooks

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

به ایجاد نتایج مورد نظر یا خلق نتایج موفقیت‌آمیز تعریف نموده است. اجرای مؤثر خط‌مشی، متضمن اجرای یک خط‌مشی در جهتی است که اهداف کلی و جزئی خط‌مشی تحقق یافته، کسب یا درک شود (بارتولومیو وچاکیومکا، ۲۰۱۳). یک خط‌مشی زمانی موفقیت‌آمیز تلقی می‌شود که به اهداف اولیه‌ای که توسط طرفداران آن تعیین شده است، نایل شده و هیچ انتقاد قابل توجهی را به دنبال نداشته و از حمایت همه جانبه برخوردار باشد (مک‌کونل، ۲۰۱۰). متلند[1] (۱۹۹۵) اجرای موفق را نشان دهنده همخوانی اقدامات سازمان‌های اجرایی با سیاست کلان اعلام شده از سوی حکومت می‌داند، سازمان‌های اجرایی در واقع مسئول دستیابی به شاخص‌های موفقیت در سطوح مختلف خط‌مشی می‌باشند. بطور کلی، اجرای موفقیت‌آمیز، همان تجانس اهداف خط‌مشی با اهداف سازمان‌های مجری می‌باشد.

بنابراین، فرآیند اجرا بطور قابل ملاحظه‌ای با فرآیند پیچیده‌ی برنامه‌ریزی، اقدامات سازمانی و بین سازمانی، همکاری و ارتباطات که همگی برای دستیابی به اهداف آرمانی و عملیاتی خط‌مشی ضروری می باشند، درارتباط است. مدیریت دولتی براینکه در موقعیت تحول گرا قرار گیرد باید اصلاحاتی را در درون خود در دو بخش خرد وکلان ایجاد نماید تا ظرفیت سیستم را به منظور اجرای مناسب سیاست‌ها افزایش دهد. بنابراین تمرکز اصلی مدیریت دولتی براثربخشی درسطح کلان و کارائی درسطح خرد است که دراین سطح، ساز و کارها و روش‌های نظام اداری مورد توجه است (قلی‌پور، ۱۳۹۵). با توجه به چارچوب‌ها و نظریه‌های موجود در خصوص اجرای خط‌مشی، بطور خلاصه رویکردهای اجرای خط‌مشی‌های عمومی عبارتند از :

- رویکرد بالا به پایین که تاکید اصلی آن بر توانایی تصمیم‌گیرندگان درتولید اهداف صریح خط‌مشی وکنترل مرحله اجرا است. با این فرض، مقامات اجرایی را می‌توان واداشت که وظایف خود را بطور اثربخش انجام دهند. متفکران سنتی این رویکرد، پرسمن و

1 - Matland

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

وایلداوسکی (۱۹۷۳)، وان میتر و وان هورن[1] (۱۹۷۵)، برداخ[2] (۱۹۷۷) ساباتیر و مازمانیان[3] (۱۹۸۰) هستند (هلگا و ترایب، ۲۰۰۷).

- رویکرد پایین به بالا یا رو به بالا که بروکراتهای محلی را به عنوان مجریان اصلی خط‌مشی‌های عمومی در نظر می‌گیرد و اجرا را به عنوان فرآیندهای مذاکره در شبکه اجرا می‌پندارند. طبق این رویکرد، تحلیل اجرا باید با توجه به دیدگاه کسانی آغاز شود که از اجرای خط‌مشی تاثیر می پذیرد. پژوهشگران این رویکرد، لیپسکی[4] (۱۹۸۰) و المور[5] (۱۹۸۰) و جرن (۱۹۸۲) می‌باشند (همان منبع).
- رویکرد ترکیبی که به جای تقسیم و جداسازی بین دو رویکرد بالا به پایین و پایین به بالا، عناصری از دو رویکرد را به صورت ترکیبی پیشنهاد می‌کند. در این رویکرد به جنبه انتخاب ابزارهای دولت برای طراحی خط‌مشی درموارد خاص توجه می‌شود.

اخیراً، با توجه به چند بعدی بودن پدیده‌ها و مسائل اداره بخش خدمات عمومی و شکستها و نارضایتی‌هایی که در این حوزه شکل گرفته، ضرورت توجه به ابعاد موضوع با خردمایه جامع، بیشتر نمایان شده است. بویان[6] و همکاران (۲۰۱۰) ابعاد کلی اجرای خط‌مشی را طی جدول شماره۱ بیان نموده است که چارچوب این تحقیق نیز می‌باشد.

1 - Van Meter and Van Horn
2 - Bardach
3 - Sabatier and Mazmanian
4 - Lipsky
5 - Elmor
6 - Bhuyan

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

جدول شماره ۱- ابعاد کلی اجرای خط‌مشی

ردیف	ابعاد	شرح
۱	تدوین و انتشار خط‌مشی	شامل محتوای خط‌مشی، فرآیند شکل گیری، تدوین و میزان انتشار آن. آیا اهداف و راهبردهای خط‌مشی، واضح و مناسب است؟ آیا ذینفعان کلیدی با اهداف و راهبردها موافقند؟ آیا خط‌مشی به خوبی در دستور کار مجریان قرار گرفته و قابل فهم برای آنان است؟
۲	بستر اجتماعی، سیاسی و اقتصادی	شامل عوامل گوناگون اجتماعی، سیاسی و اقتصادی خارج از فرآیند خط‌مشی که می‌تواند اجرای اثربخش را بهبود ببخشد یا تضعیف نماید. بسته به ماهیت و محدوده خط‌مشی، هنجارهای اجتماعی مانند نابرابری جنسیتی و فرآیندهای حاکمیتی نظیر تمرکززدایی و دیگر عوامل می‌توانند بر اجرای خط‌مشی تاثیربگذارند. تاثیرات و پیامدهای این عوامل چیست؟
۳	رهبری اجرای خط‌مشی	رهبری و تعهد قوی برای اطمینان از پیگیری، منابع و پاسخگویی مورد نیاز برای عملی نمودن خط‌مشی‌ها ضروری است. اما رهبران مسئول تدوین خط‌مشی، ممکن است پس از اتخاذ سیاست توجه خود را معطوف به جایی دیگر کنند. یا مسئولیت رهبری ممکن است به افراد و گروههای جدید منتقل شود. به واقع، رهبری چقدر می‌تواند در اجرای خط‌مشی موثر باشد؟
۴	مشارکت ذینفعان	تدوین و شکل‌گیری خط‌مشی بطور فزآینده‌ای یک چالش چندجانبه است، این مشارکت ممکن است در طول فرآیند اجرای خط‌مشی دوام نیابد. بنابراین توجه به میزان مشارکت ذینفعان در اجرای خط‌مشی و ماهیت روابط و همکاری بین ذینفعان مختلف ضروری است.
۵	برنامه ریزی برای اجرا و بسیج منابع	برنامه‌ریزی، منابع و ظرفیت مورد نیاز برای تسهیل اجرای خط‌مشی را در نظر می‌گیرد. آیا طرحی برای اجرا وجود دارد؟ آیا سازمانها نیازمند مهارتها و آموزش‌های جدید برای اجرای خط‌مشی جدید هستند؟ چطور بودجه برای ابتکارات جدید تضمین می‌شود؟ جریان منابع چگونه قابل اعتماد است؟
۶	عملیات و خدمات	مکانیسم‌های هماهنگی، سیستم‌های عملیاتی و ظرفیت افراد و سازمانهای مسئول ارائه خدمات اشاره شده در خط‌مشی کدامند؟ چه تغییرات مثبتی با عملی شدن خط‌مشی در کشور به وجود می‌آید؟ چالش‌ها چیست؟
۷	بازخورد و پیشرفت	اهمیت جمع آوری، انتشار و استفاده منظم از بازخورد در جهت دستیابی به نتایج چه میزان است؟ چه کسی اطلاعاتی را در مورد پیاده‌سازی خط‌مشی دریافت کرده و چه کسی دریافت نکرده است؟ چطور از اطلاعات استفاده می‌شود؟ آیا دیدگاههای ذینفعان یا مشتریان در نظرگرفته شده است؟

مأخذ: نتایج تحقیق

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

۳. پیشینه

از آنجا که هریک از صاحبنظران به اقتضای شرایط، اجرای اثربخش خط‌مشی‌گذاری عمومی را مورد بررسی قرار داده‌اند، در ادامه و بطور خلاصه، نتایج برخی از پژوهش‌های اخیر مرور می‌شود.

ساکاریکا[1] (۲۰۲۰) فرایند اجرای استراتژی توسعه مدیریت دولتی در کشورکرواسی را در سالهای (۲۰۲۰- ۲۰۱۵) مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است و طی آن، ضمن پرداختن به چالش‌های اصلی مدیریت دولتی و اجرای خط‌مشی‌ها، کاستی‌ها و مشکلاتی که اجرای صحیح خط‌مشی را به شدت به خطر می‌اندازد، شناسایی نموده و پیش نیازهای لازم برای مدرن‌سازی مدیریت دولتی کشور کرواسی، پیشنهاد داده است. زیدان و آندرسن[2] (۲۰۱۸) عوامل تاخیر در پروژه‌های صنعت برق نروژ را مورد بررسی قرارداده‌اند و عواملی شامل برنامه‌ریزی ضعیف، روند تصمیم‌گیری آهسته، بروکراسی‌داخلی، کمبودمنابع، ارتباط ضعیف میان گروهها، روند بازرسی کیفی ضعیف، تغییر در طراحی و سفارش، عدم تعهد حامی پروژه، مسایل اداری، تاخیر و نامناسب بودن طراحی و مسایل مربوط به مجریان را شناسایی نموده‌اند. نیونی[3] (۲۰۱۸) در بررسی پروژه‌های ساختمانی در هراره زیمباوه کنترل مالی ضعیف، برنامه نامناسب بودجه و زمان‌بندی و مدیریت ناکارآمد را بعنوان عوامل مهم تاخیر دراجرای پروژه، شناسایی نموده است. مت اندروز، پریچت و ولکاک[4] (۲۰۱۷) که اساتید مدرسه کندی دانشگاه هاروارد می‌باشند، در بررسی توانمندسازی حکومت از ابعاد چهارگانه توسعه یعنی توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی، توسعه اجتمایی و توسعه بوروکراتیک، برمورد آخر متمرکز شده‌اند و به پاسخ به این پرسش پرداخته‌اند که چرا قابلیت اجرای خط‌مشی‌ها در حدود نیمی از کشورهای در حال توسعه ضعیف یا بسیارضعیف است و ۸۰ درصدسیاست‌های آنها در مرحله اجرا شکست می‌خورد؟ برای غلبه آنها بر چالش‌ها و موانع رسیدن به برون‌داده‌های سیاستگذاری موفق و

1 - Skarica
2 - Zidane and Andersen
3 - Nyoni
4 - Andrews, Pritchett and Woolcock

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

تحقق تغییرات واقعی، چه باید بکنند؟ پیشنهاد آنان برای رهایی از دام‌های قابلیت اجرایی حکومت‌ها، استفاده از رویکرد «انطباق تکرار شونده مسئله محور» است. این فرآیند با تقویت ظرفیت کسانی که درون حکومت کار می‌کنند، راهکارهای مناسبی را با شرایط و بستر واقعی ارائه می‌نماید. وو[1] و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان محدودیت‌های اجرای خط‌مشی‌های‌انرژی به بررسی روندهای اجرای کامل خط‌مشی‌ها پرداخته‌اند و طی آن بیان داشته اند، دولت مرکزی چین باید به سمت مصرف پایدار انرژی حرکت کرده و با اجرا و ارزیابی این خط‌مشی‌ها، بتواند درآینده بخش عظیمی از مصرف انرژی را از فسیلی به سمت انرژی‌های پایدارتر سوق دهد، در این مقاله در گام اول شناسایی خط‌مشی‌ها و سپس ارزیابی کلی آنها انجام گرفته و نشان داده است، بهره‌وری انرژی در مناطق روستایی چین متفاوت از مناطق شهری است. پال[2] و همکاران (۲۰۱۶)، تعداد ۵۱ عامل را بعنوان دلایل بالقوه تاخیر در پروژه‌های خطوط انتقال صنعت برق در ۹ گروه شامل مسایل اداری، کارفرما، قرارداد، مشاور، طراحی، مواد، تجهیزات، نیروی کار و مسایل متفرقه شناسایی و طبقه‌بندی نموده‌اند. بتسوری[3] (۲۰۱۶) در پژوهش خود به این نتایج دست یافت که وضوح اهداف و استانداردهای خط‌مشی و همچنین کیفیت بهتر خدمات عمومی، تأثیر مثبتی بر اجرای خط‌مشی دارد.کن بیک، بن و موسلی[4] (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان روش مدلسازی شبکه‌ای که به‌منظور اجرای خط‌مشی در سازمان‌های مدیریت منابع طبیعی ارائه نمود، رویکرد مدلسازی شبکه ای، عامل بوروکراتی تصمیم گیری و ساختار سازمان‌ها را بعنوان عوامل موثر بر اجرای خط‌مشی‌ها معرفی نموده است. هیل و هیوپ[5] (۲۰۰۲) با مرور ادبیات اجرای سیاستهای عمومی بر اهمیت تمرکز بر فرآیند اجرا تاکید و استراتژیهایی را برای اجرا و مدیریت فرآیند اجرا پیشنهاد نموده‌اند.

1 - Wu
2 - Pall
3 - Batsuuri
4 - Kenbeek, Bone and Moseley
5 - Hill and Hupe

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

در بین تحقیقات داخلی، شـــاهمرادی و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان ارایه مدل ســـاختاری تفسیری خط‌مشی‌گذاری مسئولیت اجتماعی اسلامی در نظام سلامت، منافع اقتصادی، مقتضیات قانونی، آموزه‌های دینی، شـــخصـــیت مدیریت، نظام تربیت و تعالی، مقررات دولتی، عوامل تخصصی و فنی، عوامل مذهبی، ظرفیت رسانه‌ای، عوامل فرهنگی، اجتماعی و وضعیت سیاسی و اقتصادی ازجمله عواملی هستندکه به نوعی زمینه ساز شکل‌گیری راهبردهای مسئولیت اجتماعی اســـلامی در نظام ســـلامت می‌باشـــند. پیغمبرزاده و همکاران (۱۳۹۸) درپژوهشـــی تحت عنوان شناسایی ابعاد اجرای خط‌مشی‌های کنترل آلودگی هوا، در یافته‌اندکه سیاستگذاری، بسیج منابع و امکانات، مدیریت و شبکه اجرا در اجرای خط‌مشی‌های مرتبط نقشی اساسی ایفا می‌نمایند. کاظمی نژاد، الوانی و جمشیدی ایوانکی (۱۳۹۸) با ارایه مدلی برای اجرای خط‌مشی‌های انرژی در بخش نفت و گاز، عوامل خط‌مشی‌گذاری حوزه انرژی، سازمان، توانمندسازی و ویژگی‌های مجریان، شرایط محیطی، کنشگران حوزه نفت و گاز و تأمین منابع مالی را برای اجرای مناسب و درست سیاست‌های انرژی کشور(حوزه نفت و گاز) شناسایی نموده‌اند. در پژوهش دیگری، حسینی، بیگی نیا و قاسمی (۱۳۹۵) به شناسایی موانع اجرای خط‌مشی عمومی (مطالعه موردی: قانون مدیریت خدمات کشوری) پرداخته و موانع محیطی، مدیریتی، قانونی، انسانی، سیستمی، گروه‌های هدف و ارتباطی را شـــناســـایی نموده‌اند. مقدس‌پور، دانایی‌فرد و کردنائیچ (۱۳۹۲) به واکاوی عوامل عدم موفقیت خط‌مشی‌های عمومی در سازمان مالیاتی کشور پرداخته اند. نتایج تحقیق آنان نشان می‌دهد که بی توجهی به ارزش زمان و سپری شدن فرصت‌ها، بی‌ثباتی مدیریتی در بخش دولتی، ناهمسویی ابزارها، بحران‌های داخلی و خارجی، فقدان ساختار اجرایی مناسب و... از مهم ترین عوامل کلیدی مانع‌زای اجرای خط‌مشی‌های عمومی در ایران می‌باشند.

مرور پیشینه این پژوهش، مؤید آن است که تحقیقات، مطالعات میدانی و پژوهش‌هایی که در زمینهٔ اجرای خط‌مشی‌های عمومی درجوامع درحال توسعه، از جمله ایران انجام شده، کافی نبوده است و با وجود اهمیت اجرای خط‌مشی‌های کلیدی در دستگاهای اجرایی، نظیر وزارت نیرو، تاکنون پژوهش مستقلی دراین خصوص صورت نگرفته است.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

٤. روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر «آمیخته[1]» و از نوع « طرح اکتشافی متوالی[2]» می‌باشد. نوع مسأله این تحقیق، کاربردی و نوع هدفی که دنبال می‌نماید، اکتشافی است. اکثر پژوهشگران، مناسب‌ترین پارادایم فلسفی برای روش آمیخته را «عملگرایی[3]» می‌دانند (جانسون، ۲۰۰۸: ۳۴). در این نوع پارادایم[4]، داده‌ها را برمبنای اثر و نتیجه‌شان گردآوری می‌کنند (مبینی دهکردی، ۱۳۹۰: ۲۳۴-۲۱۷). پارادایم تحقیق حاضر نیز پارادایم حاکم بر روش‌های آمیخته یعنی عملگرایی می‌باشد. رویکرد تحقیق در بخش کیفی، استقرایی و در بخش کمی، قیاسی می‌باشد.

٤-۱. بخش کیفی

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش تحلیل «مضمون[5]» استفاده شده است. تحلیل مضمون، روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگو (تِم)های موجود درون داده‌ها است. این روش حداقل خود داده‌ها را سازماندهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند. اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند. مضمون، همان بن اندیشه و درون مایه اثر، پیام یا محتوا می‌باشد (خنیفر و مسلمی ۱۳۹۶: ۵۱). بخش کیفی پژوهش حاضر مطابق با روش براون و کلارک (۲۰۰۶)، شامل مراحل زیر است: مرحله اول: آشنایی با داده‌ها، مرحله دوم: ایجاد کدهای اولیه، مرحله سوم: جستجوی مضامین، مرحله چهارم: بازبینی مضمون‌ها، مرحله پنجم: تعریف و نام‌گذاری مضمون‌ها و مرحله ششم: تهیه گزارش.

در مرحله اول، مطالعات نظری و پژوهش‌های حوزه اجرای خط‌مشی‌های‌عمومی به عنوان داده‌های پژوهش، گردآوری شده و این داده‌ها متناسب با سوال اصلی پژوهش، مبنای طراحی

1 - Mixed Research Method
2 - Exploratory Sequential Design
3 - Pragmatism
4 - Paradigm
5 - Theme Analysis Method

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

پرسشنامه نیمه ساختار یافته قرارگرفته است. به‌منظورجمع‌آوری داده‌ها، نمونه‌ها بصورت غیراحتمالی هدفمند از بین خبرگان وزارت نیرو که از ویژگی سابقه اجرایی بالا، تحصیلات کارشناسی ارشد یا دکترا و آشنایی با حوزه خط‌مشی‌گذاری‌عمومی، برخوردار بوده‌اند، انتخاب و حجم نمونه براساس «اشباع نظری[1]» تعیین و با تعداد ۲۰ نفر مصاحبه شده است.

در مرحله دوم، مصاحبه‌های انجام شده با خبرگان، در قالب متن پیاده‌سازی و مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته شده‌اند. بطوریکه با مطالعه دقیق و خط به خط جملات مصاحبه‌ها، مضامین وکدهای توصیفی توسط محقق به هر قطعه از جملات نسبت داده شد. در مرحله سوم، به کدگذاری تفسیری پرداخته شده است. در این مرحله، مجموعاً تعداد۲۰ مضمون سازمان دهنده پس از بارها تکرار و فرآیند رفت و برگشتی بین مضامین و مقایسه آن‌ها با یکدیگر، بدست آمده‌اند. در مرحله چهارم، پس از بارها چینش و بازبینی مجدد، بامقایسه و تحلیل مضامین سازمان دهنده، نهایتاً تعداد ۶ مضمون اصلی سازمان‌دهنده به دست آمدکه بعنوان مضامین فراگیر محسوب می‌شوند.

نتیجه این مراحل، تولید تعداد ۱۱۰ کد توصیفی، ۲۰ کد تفسیری و ۶ مضمون اصلی (کد رابطه‌ای) که حاصل ۶۱۳ بار ارجاع از متن تعداد ۲۰ مصاحبه مطابق جدول شماره ۲ می‌باشد.

بمنظور بررسی قابلیت اعتماد فرآیندکدگذاری مصاحبه‌ها، از شاخص پایایی بازآزمون[2] (ثبات) که به میزان سازگاری طبقه‌بندی داده‌ها در طول زمان اشاره دارد و از پایایی دوکدگذار[3] (تکرار پذیری) که به معنی توافقی است که کدگذاران مستقل، هنگام ارزیابی ویژگی‌های یک پیام یا متن به دست می‌آید، استفاده شده است. نتایج بررسی هر دوشاخص به ترتیب ۸۹٪ و ٪۸۴ محاسبه و با توجه به معیار پذیرش حداقل ۸۰٪، قابلیت اعتماد فرآیندکدگذاری مورد تایید قرارگرفته است.

1 - Theoretical Samplin
2 - Re -test Reliability
3 - Inter coder Reliability

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

جدول ۲. جدول یکپارچه کدهای توصیفی، تفسیری و رابطه‌ای

کدهای رابطه‌ای (ابعاد)	کدهای تفسیری (مولفه)	ردیف	کدهای‌توصیفی (شاخص)	تعداد ارجاع	درصد ارجاع
خط‌مشی وزارت نیرو	ماهیت خط‌مشی‌ها	۱	توجه به منافع عمومی در تدوین	۷	۱/۱۴
		۲	توجه به مسائل عمومی مرتبط در تدوین	۳	۰/۴۹
		۳	هدفمندی	۵	۰/۸۲
		۴	توجه به اهمیت و اولویت‌های موضوعات در تدوین	۴	۰/۶۸
		۵	بلند مدت بودن افق زمانی خط‌مشی‌ها	۱۲	۱/۹۶
		۶	همسویی خط‌مشی باید با ارزشهای جامعه	۲	۰/۳۳
	تدوین خط‌مشی‌ها	۷	پیش بینی دستورالعمل‌های اجرایی خط‌مشی ها	۶	۰/۹۸
		۸	پرهیز از سیاستهای چندگانه در خصوص مسائل	۲	۰/۳۳
		۹	تدوین قوانین برپایه اصول علمی و منطقی	۸	۱/۳۱
		۱۰	توجه به توانایی عوامل اجرایی در تدوین	۲	۰/۳۳
		۱۱	توجه به امکان بازنگری تصمیمات	۷	۱/۱۴
		۱۲	توجه به انعطاف پذیری خط‌مشی‌ها	۳	۰/۴۹
		۱۳	توجه به تاثیر کلی قوانین بر سایر بخش‌ها در تدوین	۴	۰/۶۵
		۱۴	آمایش سرزمین و توسعه متوازن و پایدار	۶	۰/۹۸
		۱۵	توجه به تبعات زیست محیطی	۸	۱/۳۱
		۱۶	هم افزایی و همسویی مراکز سیاستگذاری	۲	۰/۳۳
		۱۷	ضمانت اجرایی خط‌مشی ها	۹	۱/۴۷
		۱۸	توانایی و تخصص تدوین کنندگان	۲	۰/۳۳
		۱۹	نسجام و هماهنگی خط‌مشی‌ها در سطح کلان	۱۶	۲/۶۱
		۲۰	تدوین خط‌مشی شفاف و صریح	۱۶	۲/۶۱
	سیستم اطلاعاتی مورد نیاز خط‌مشی‌ها	۲۱	ایجاد مجاری ارتباطی با ذینفعان	۲	۰/۳۳
		۲۲	شبکه ارتباطی یکپارچه	۵	۰/۸۲
		۲۳	فناوری اطلاعات	۲	۰/۳۳
		۲۴	آمار و اطلاعات مطمئن	۴	۰/۶۵
		۲۵	ستفاده از تجربیات قبلی	۳	۰/۴۹

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

		۲۶	استفاده از نخبگان و مراکز پژوهشی	۱۰	۱/۶۳
		۲۷	عدم بخشی نگری در سیاستگذاری و اجرا	۶	۰/۹۸
		۲۸	توافق و اجماع نظر سیاستگذاران	۵	۰/۸۲
	رویکرد خط‌مشی‌گذاری	۲۹	اجرای آزمایشی خط‌مشی‌ها	۲	۰/۳۳
		۳۰	عدم تغییرخط‌مشی و قوانین با تغییرات دولتها	۳	۰/۴۹
		۳۱	توجه به منافع و نظرات تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان	۳	۰/۴۹
		۳۲	استفاده از مشارکت جامعه هدف در تدوین	۲۴	۰/۹۲
		۳۳	استفاده ازمشارکت مجریان در تدوین	۴	۰/۶۵
جامعه هدف خط‌مشی‌های وزارت نیرو	ویژگی‌های جامعه هدف	۳۴	حمایت عمومی و سرمایه اجتماعی	۲	۰/۳۳
		۳۵	مطالبه‌گری ذینفعان	۶	۰/۹۸
		۳۶	تبعیت ذینفعان از منافع ملی	۳	۰/۴۹
		۳۷	تنوع ذینفعان	۲	۰/۳۳
	فرهنگسازی جامعه هدف	۳۸	پذیرش و همسو سازی افکار عمومی	۵	۰/۸۲
		۳۹	آموزش فرهنگسازی جامعه هدف	۴	۰/۶۵
	مشارکت جامعه هدف	۴۰	حمایت و مسئولیت اجتماعی	۳	۰/۴۹
		۴۱	ایجاد سازوکار لازم برای مشارکت ذینفعان	۶	۰/۹۸
		۴۲	استفاده از اجتماعات محلی (سمن)	۹	۱/۴۷
		۴۳	جلب مشارکت عمومی	۱۰	۱/۶۳
		۴۴	توجه به بازخورد از ذینفعان	۲	۰/۳۳
بروکراسی و نظام اداری	مدیریت دولتی	۴۵	تفکیک وظایف حاکمیتی و اجرا	۱۰	۱/۶۳
		۴۶	مدیریت دانش	۳	۰/۴۹
		۴۷	استقلال شرکتهای زیرمجموعه با توجه به اساسنامه شرکتها	۴	۰/۶۵
		۴۸	مدیریت دولتی متناسب با ماهیت و ساختار وزارت نیرو	۷	۱/۱۴
		۴۹	ایجاد ساز وکار مناسب برای هماهنگی بین نهادها و مجریان	۸	۱/۳۱
		۵۰	آموزش و توانمند سازی مجریان	۱۱	۱/۷۹
		۵۱	استخدام و انتصاب مدیریان و مجریان براساس شایستگی	۱۰	۱/۶۳
		۵۲	ساختارغیر متمرکز و شرکتی	۱۰	۱/۶۳
		۵۳	تعیین حدود اختیارات مجری	۳	۰/۴۹
		۵۴	مدیریت یکپارچه	۳	۰/۴۹
		۵۵	ایجاد انگیزه و نظام جبران خدمات	۹	۱/۴۷

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

		۵۶	فرصت کافی اجرای برنامه ها	۴	۰/۶۵
	منابع	۵۷	ساز وکار لازم برای تامین بودجه	۱۵	۲/۴۵
		۵۸	تامین نیروی انسانی متخصص	۳	۰/۶۵
		۵۹	زمان منطقی ومناسب	۵	۰/۸۲
	ابزار و تکنولوژی	۶۰	تامین تجهیزات	۷	۱/۱۴
		۶۱	همسویی ابزارها با سیاستهای ملی	۷	۱/۱۴
		۶۲	بکارگیری تکنولوژی بالا	۲	۰/۳۳
عوامل مربوط به مجریان	ویژگی‌های رفتاری مجریان	۶۳	تبعیت مجریان از ارزش‌های سازمانی	۳	۰/۴۹
		۶۴	عدم گرایش‌های سیاسی مجریان	۴	۰/۶۵
		۶۵	انگیزه اجرایی مجریان	۲	۰/۳۳
		۶۶	روحیه کارگروهی و جمعی مجریان	۹	۰/۴۷
	ویژگی‌های شغلی مجریان	۶۷	مهارتهای ارتباطی مجریان	۵	۰/۸۲
		۶۸	آشنایی مجریان با خط‌مشی‌ها	۶	۰/۹۸
		۶۹	پایبندی مجریان به ضوابط حاکم بر رفتارهای شغلی	۲	۰/۳۳
		۷۰	مهارت‌های مدیریت ورهبری مجریان	۷	۱/۱۴
		۷۱	کل نگری و تفکر سیستمی مجریان	۴	۰/۶۵
		۷۲	خلاقیت و کارآفرینی مجریان	۵	۰/۸۲
		۷۳	تعهد و مسئولیت پذیری مجریان	۷	۱/۱۴
		۷۴	تجربه کافی مجریان	۷	۱/۱۴
		۷۵	تخصص، دانش و معلومات مجریان	۱۴	۲/۲۸
عوامل محیطی موثر بر اجرا در وزارت نیرو	عوامل قانونی	۷۶	ثبات قوانین	۲	۰/۳۳
		۷۷	تعدد قوانین	۲	۰/۳۳
		۷۸	وجود ساختارحقوقی مناسب	۴	۰/۶۵
	بحران و حوادث	۷۹	توانایی مدیریت بحران	۲	۰/۳۳
		۸۰	میزان و گستره بحران	۲	۰/۳۳
	گروههای ذینفوذ و دخالت سیاسی	۸۱	تعارض منافع	۶	۰/۹۸
		۸۲	دخالت سیاسی	۱۳	۲/۱۲
		۸۳	تحولات جهانی و منطقه ای	۳	۰/۴۹
	شرایط اقلیمی	۸۴	پراکندگی و تعداد جمعیت متاثر	۷	۱/۱۴
		۸۵	حوادث غیر مترقبه	۴	۰/۶۵

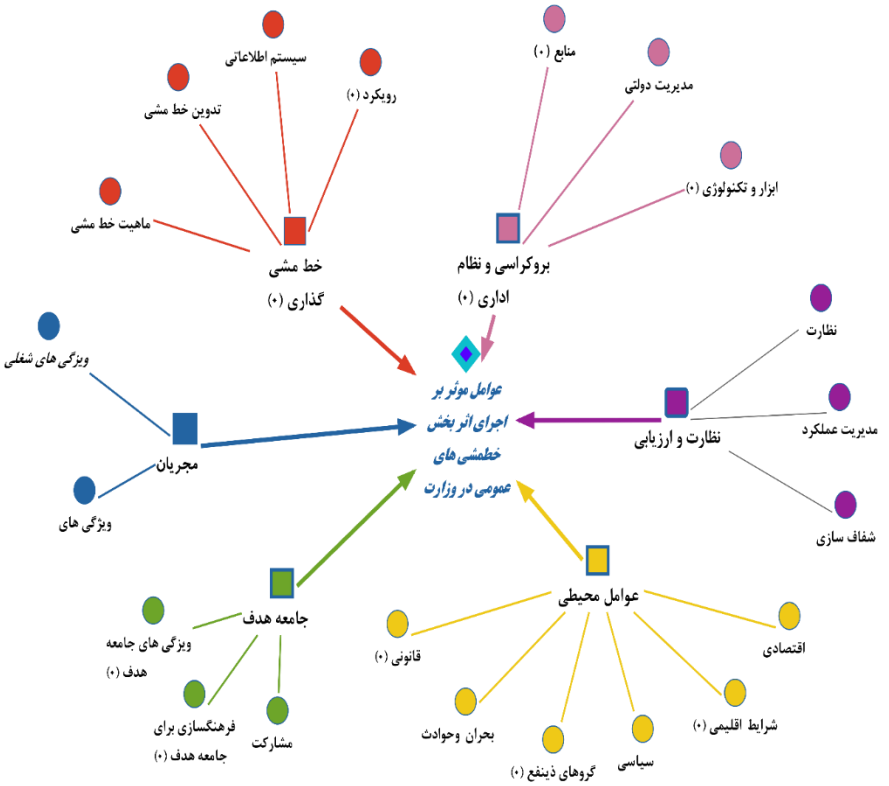
[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

		۸۶	توجه به شرایط جغرافیایی و منابع در دسترس	۱۰	۰/۶۳
	عوامل اقتصادی	۸۷	سیاست‌های جذب سرمایه و سرمایه گذاری	۹	۱/۴۷
		۸۸	تحلیل هزینه و منفعت	۷	۱/۱۴
		۸۹	محدودیت‌های ناشی ازتحریم‌ها	۵	۰/۸۲
		۹۰	سیاستهای اقتصاد مقاومتی و بالا بردن تاب آوری	۲	۰/۳۳
		۹۱	ثبات اقتصادی کشور	۶	۰/۹۸
		۹۲	آسیب پذیری وضعف اقتصادآب و برق	۲	۰/۳۳
		۹۳	مدیریت عرضه و تقاضا	۶	۰/۹۸
		۹۴	تعرفه مصرف	۲	۰/۳۳
		۹۵	نوسانات ارز	۲	۰/۳۳
		۹۶	ناترازی اقتصاد ویارانه انرژی	۷	۱/۱۴
		۹۷	مشکلات خصوصی سازی	۷	۱/۱۴
		۹۸	بازار انرژی	۲	۰/۳۳
		۹۹	عدم اتکا به بودجه عمومی	۲	۰/۳۳
نظارت وارزیابی	نظارت	۱۰۰	سازمان‌های متولی در امر نظارت	۴	۰/۶۵
		۱۰۱	نظارت با هدف بهبود	۳	۰/۴۹
		۱۰۲	ایجاد ساختار یکپارچه برای نظارت و کنترل	۱۰	۱/۶۳
		۱۰۳	نظارت عمومی	۴	۰/۶۵
		۱۰۴	جلوگیری از فساد و استفاده از رانت اقتصادی	۳	۰/۴۹
	مدیریت عملکرد	۱۰۵	نظام ارزیابی عملکردجامع و مستمر	۸	۱/۳۱
		۱۰۶	حمایت از ارزیابی	۲	۰/۳۳
		۱۰۷	تعریف دقیق شاخص‌های ارزیابی	۵	۰/۸۲
		۱۰۸	ستفاده ازتکنولوژی در ارزیابی	۳	۰/۴۹
		۱۰۹	وجود نظام بازخورد	۶	۰/۹۸
	شفاف سازی	۱۱۰	اشتراک‌گذاری و دسترسی عمومی اطلاعات	۵	۰/۸۲
تعداد و درصد کل ارجاع				۶۱۳	۱۰۰٪

مأخذ: نتایج تحقیق

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

در مرحله آخر، کدهای رابطه‌ای که همان مضامین فراگیر می‌باشند، در قالب شکل شماره ۱ نشان داده شده است. در این شکل، به علت تعداد زیادکدهای توصیفی (شاخص‌ها) از آوردن آنها خودداری شده و صرفا کدهای تفسیری (مولفه‌ها) و رابطه ای (ابعاد) آمده است.

شکل ۱. شبکه مضامین عوامل اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو

٤-۲. بخش کمی

با توجه به شبکه مضامین عوامل اجرای اثر بخش خط‌مشی‌های‌عمومی در وزارت نیرو (شکل ۱) که از بخش کیفی استخراج گردید و شناسایی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های آن (جدول ۲)، بمنظوراعتباریابی آن، فرضیه زیر ارائه شده است:

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

فرضیه: عوامل ارائه شده در بخش کیفی در اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیروتاثیر دارد.

برای آزمون فرضیه، پرسشنامه‌ای مبتنی برنکات و تعابیر و اصلاحات برآمده از مقوله‌های بدست آمده در مرحله نخست پژوهش طراحی گردید. به‌منظورارزیابی روایی محتوایی پرسشنامه، ابتدا از ۵ نفر از خبرگان علمی درخواست شد، تا بازخورد لازم را در ارتباط با کیفیت پرسشنامه ارائه دهند. در ادامه، برای بررسی روایی محتوایی، از«نسبت روایی محتوا»[1] استفاده شده است. از تعداد ۱۵ نفر از متخصصان درخواست شد تا هرکدام از سئوالات پرسشنامه را براساس طیف سه قسمتی «ضروری است»، «مفید است ولی ضرورتی ندارد» و «ضرورتی ندارد» بررسی نماید. سپس پاسخ‌ها مطابق رابطه لاوشه[2] محاسبه گردید (حاجی زاده و اصغری، ۱۳۹۰). تک تک سئوالات پرسشنامه براساس اینکه مقدارآن بیشتر از عدد مندرج درجدول تصمیم‌گیر (CVR)، یعنی عدد ٪۴۹ باشد، محاسبه و اعتبار محتوای پرسشنامه مورد تایید قرارگرفت.

قابلیت اعتماد یا پایایی، یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است و به معنای آن است که ابزار اندازه‌گیری، در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی ارائه می‌کند (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۰: ۸۱). برای اندازه‌گیری پایایی، پرسشنامه نهایی‌شده بین ۳۵ نفر توزیع گردید. آزمون ضریب آلفای کرونباخ تعداد ۲۴ پاسخنامه بازگشتی محاسبه و با توجه به اینکه مقدار همگی بالاتر از ۰/۷ بود مورد تائید قرارگرفته شد. حجم نمونه با توجه به تعداد مدیران شاغل در سطوح مختلف وزارت نیرو و شرکتهای مادرتخصصی، با استفاده از جدول مورگان ۱۸۰ نفر تعیین شد. سپس پرسشنامه‌ها در بین نمونه آماری توزیع و پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌های تکمیل شده با استفاده از «مدلسازی معادلات ساختاری»[3]، فرضیه مورد آزمون قرار گرفت.

1 - Content Validity Ratio
2 - Lawshe
3 - Structural Equation Model

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان از براساس سطح شغلی

سطح شغلی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
مدیر پایه	۱۰۵	٪۵۸	٪۵۸
مدیر میانی	۷۱	٪۳۹	٪۹۸
مدیران ارشد و سیاسی	۴	٪۲	٪۱۰۰
کل نمونه آماری	۱۸۰	٪۱۰۰	

مأخذ: نتایج تحقیق

با توجه به حجم نمونه‌کم (کمتر از ۲۰۰ نمونه) و توزیع غیر نرمال که از طریق آزمون «کولموگروف- اسمیرنوف»[1] ثابت شد، در این پژوهش، برای تحلیل مدل از روش مدلسازی معادلات ساختاری با «رویکرد حداقل مربعات جزئی»[2] استفاده شده‌است. در مدل معادلات ساختاری از شاخص‌های برازش مدل، برای ارزیابی استفاده می‌شود برازش حداقل مربعات جزئی نشان می‌دهد، تا چه میزان مدل نظری که توسط پژوهشگر در بخش کیفی ارائه شده است، با بخش کمی هماهنگی دارد و دارای دو بخش است: بخش اندازه‌گیری که رابطه گویه‌ها با سازه‌ها بررسی می‌گردد و بخش ساختاری که به بررسی رابطه میان سازه‌ها می‌پردازد. دراین پژوهش، سازه‌ها همان متغیرهای پنهان یا ابعاد و مولفه‌های شبکه مضامین ارائه شده در بخش کیفی و گویه‌ها نیز متغیرهای قابل مشاهده یا سوالات پرسشنامه می‌باشند.

٤-۲-۱. بخش اندازه گیری

روایی همگرا[3]: روایی همگرا به بررسی میزان همبستگی هر سازه با سؤالات (شاخص‌ها) خود می‌پردازد. سنجه رایج برای ایجاد روایی همگرا، بارهای بیرونی معرف‌ها و میانگین واریانس

1 - Kolmogorov-Smirnov
2 - Partial Least Squares (PLS)
3 - Convergent Validity

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

استخراج‌شده[1] می‌باشد. براساس نظر هولاند (۱۹۸۸) این معیار به‌عنوان مقدار میانگین کل توان دوم بارهای معرف متناظر با هر سازه تعریف می‌شود. فورنل و لارکر[2] (۱۹۸۱) مقدار مناسب میانگین واریانس استخراج‌شده را ۰/۵ به بالا معرفی کرده اند. با عنایت به بارهای بیرونی سازه‌های پژوهش، همه شاخص‌های متناظر با سازه‌ها به‌جز شاخص شماره ۴۳ با عنوان «جلب مشارکت عمومی ذینفعان» با بار بیرونی ۰/۲۰۱ از سازه «مشارکت جامعه هدف» و شاخص شماره ۱۰۶ با عنوان «حمایت از ارزیابی» با بار بیرونی ۰/۷۴۸- از سازه «مدیریت عملکرد»، جملگی بالای ۰/۵ بوده و این نشان دهنده برازش مناسب مدل از حیث بارهای بیرونی است. بنابراین، براساس شاخص بارهای بیرونی، این دو گویه حذف شدند.

پایایی ترکیبی[3]: پایایی ترکیبی توسط ورتس و همکاران (۱۹۷۴) معرفی شده است و یک معیار ارزیابی برازش درونی مدل است که براساس میزان سازگاری سئوالات مربوط به سنجش هر عامل قابل محاسبه است. پایایی ترکیبی شباهت زیادی به روایی همگرا دارد و از همان پارامترهای روایی همگرا برای محاسبه پایایی مرکب استفاده می‌شود. درصورتی که مقدار پایایی ترکیبی برای هر سازه بالای ۰/۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب مدل اندازه گیری دارد (نانالی، ۱۹۷۸). در این پژوهش پس از اجرای دوم، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج‌شده بررسی گردید. نتیجه نشان می‌دهد که همه سازه‌ها دارای مقدار آلفای‌کرونباخ و پایایی ترکیبی بالای ۰/۷ و مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده بالای ۰/۵ می‌باشند که بیانگر روایی همگرایی و همبستگی بالای هر سازه با شاخص می‌باشد. بنابراین شبکه مضامین یا مدل مفهومی پژوهش از حیث روایی همگرا و پایایی مرکب به برازش رسیده است. همچنین با توجه به اینکه مقدار قابل‌قبول برای پذیرش برازش مدل‌های اندازه‌گیری از نظر ضریب آلفای کرونباخ مقدار بالای ۷٪ است. در بررسی صورت گرفته این معیار برای بعضی از سازه‌هاکمتر از مقدار قابل قبول می‌باشد. با این

1 - Average Variance Extracted (AVE)
2 - Larker & Fornell
3 - Composite Reliability

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

وجود چون برازش سازه‌ها از حیث پایایی ترکیبی و مقدار میانگین واریانس تامین شده است، کم بودن این مقدار قابل چشم پوشی است و نتایج ، میزان همبستگی درونی و همسویی گویه‌های سنجش را نشان می‌دهد.

روایی واگرا[1] (افتراقی): معیارمهم دیگری که با روایی واگرا مشخص می‌گردد، میزان رابطه یک سازه با شاخص‌هایش در مقایسه با رابطه آن سازه با سایر سازه‌ها است. تحقق روایی افتراقی نشان می‌دهد که سازه منحصربه فرد است و پدیده احاطه شده به وسیله سایر سازه‌های مدل نشان داده نمی‌شود(آذر و غلامزاده، ۱۳۹۵). به نظر فورنل و لارکر (۱۹۸۱)، روایی واگرا وقتی در سطح قابل قبول است که مقدار میانگین واریانس برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر (یعنی مربع مقدار ضرایب همبستگی بین سازه‌ها) در مدل باشد. براساس نتایج خروجی، جذرمیانگین واریانس روی عناصر قطری و همبستگی میان سازه‌ها، حاکی از روایی افتراقی سازه‌ها دراین پژوهش است و بیانگر آن است که سازه‌ها تعامل بیشتری با شاخص‌های خود در مقایسه با سازه‌های دیگر دارند.

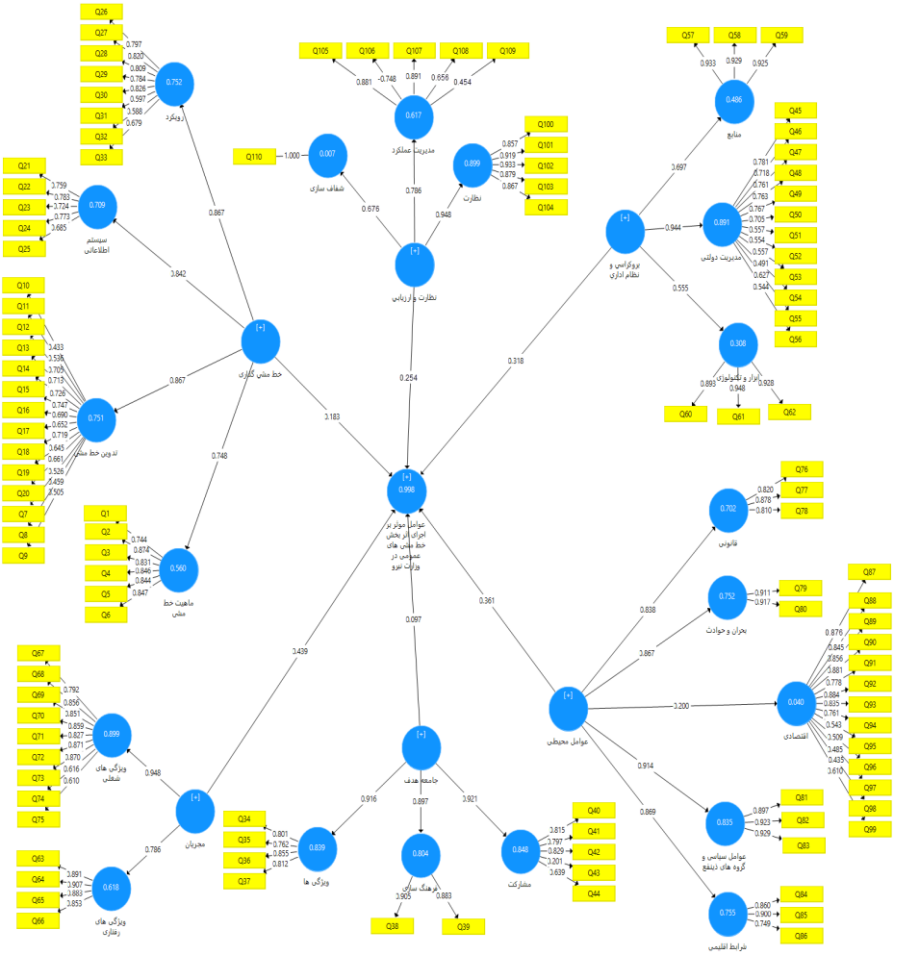
٤-۲-۲. بخش ساختاری

ضرایب معناداری z (مقادیر t-value): برای بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش، از چندین معیار استفاده می‌شود که اولین و اساسی ترین معیار، ضرایب معناداری z و مقادیر t است. برازش مدل ساختاری با استفاده از مقادیر t به این صورت است که اگر تعداد نمونه بیشتر از ۱۲۰ باشد، مقادیر بیشتر از ۱/۹۶ در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار بوده و اگر بیشتر از ۲/۶۶ باشد در سطح ۱٪ معنادار می‌باشد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳). هر چه بار عاملی بزرگتر و به عدد یک نزدیکتر باشد، یعنی شاخص (سؤال) بهتر می‌تواند متغیر مکنون یا مولفه را تبیین نماید. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد، بیانگر رابطه ضعیف، بین ۰/۳ و ۰/۶ قابل قبول و اگر بیشتر از ۰/۶ باشد، نشانگر رابطه خیلی مطلوب است. در حالت معنی داری نیز باید ارزش ضریب مسیر در حالت معنی‌داری بیشتر از

1 - Divergent Validity

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

مقدار ۱/۹۶ باشد تا رابطه بین هر سؤال و متغیر مورد نظر معنی‌دار باشد. در شکل ۲، مدل مفهومی پژوهش همراه با مقادیر ضرایب معناداری ارائه‌شده است. مطابق آن، تمامی ضرایب معناداری z از ۱/۹۶ بیشتر هستند که این امر، معنادار بودن تمامی سؤالات یا گویه‌ها و روابط میان متغیرها را در سطح اطمینان ۹۵ درصد نشان می‌دهد و رابطه بین سوالات و متغیر مورد نظر معنی دار بوده و بنابراین سؤالات تبیین کننده مناسبی برای متغیر مورد نظر هستند.

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش همراه با مقادیر t-valu

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

ضریب‌تعیین[1] (مقدار R2): ضریب تعیین اندازه‌گیری آماری نزدیک داده‌ها به خط رگرسیون برازش شده می‌باشد و نشان می‌دهد، چند درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیر مستقل تبیین می‌شود و مابقی تغییرات متغیروابسته مربوط به سایر عوامل می‌باشد. این ضریب سنجه، دقت پیش‌بینی مدل است و برابر با توان دوم همبستگی میان مقادیر واقعی و پیش‌بینی‌شده یک سازه درون‌زای معین است. ضریب تعیین همیشه بین صفر و یک است. این شاخص با سه مقدار ۰/۱۹ ضعیف، ۰/۳۳ متوسط، و ۰/۶۷ قوی، مقایسه می‌شود. جدول شماره ۴ مقدار ضریب تعیین برای سازه‌های درون‌زای مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۴. ضریب تعیین سازه درون‌زای مدل پژوهش

سازه‌های وابسته	ضریب تعیین[2]	ضریب تعیین تعدیل یافته[3]	سازه‌های وابسته	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل یافته
ابزار و تکنولوژی	۰/۳۰۸	۰/۳۰۴	عوامل قانونی	۰/۷۰۲	۰/۷
عوامل اقتصادی	۰/۰۴	۰/۰۳۵	ماهیت خط‌مشی	۰/۵۶	۰/۵۵۸
بحران و حوادث	۰/۷۵۲	۰/۷۵۱	مدیریت دولتی	۰/۸۹۱	۰/۸۹
تدوین خط‌مشی	۰/۷۵۰	۰/۷۵	مدیریت عملکرد	۰/۶۱۷	۰/۶۱۵
رویکرد	۰/۷۵۲	۰/۷۵۱	مشارکت	۰/۸۴۸	۰/۸۴۷
سیستم اطلاعاتی	۰/۷۰۹	۰/۷۰۷	منابع	۰/۴۸۶	۰/۴۸۳
شرایط اقلیمی	۰/۷۵۵	۰/۷۵۴	نظارت	۰/۸۹۹	۰/۸۹۸
شفاف‌سازی	۰/۰۰۷	۰/۰۰۱	ویژگی‌های جامعه هدف	۰/۸۳۹	۰/۸۳۸
عوامل سیاسی و گروه‌های ذینفع	۰/۸۳۵	۰/۸۳۵	ویژگی‌های رفتاری	۰/۶۱۸	۰/۶۱۶
فرهنگ‌سازی	۰/۸۰۴	۰/۸۰۳	ویژگی‌های شغلی	۰/۸۹۹	۰/۸۹۹

مأخذ: نتایج تحقیق

1 - Coefficient of Determination
2 - R- Square
3 - R- Square Adjusted

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

براســاس جدول شــماره ۴، ضــریب تعیین مربوط به متغیر وابســته پژوهش به‌جز ســازه‌های «شـفاف‌سـازی» و «عوامل اقتصـادی» که با مقادیر ۰/۰۰۷ و ۰/۰۴ ، دارای برازش ضـعیف اسـت، سـازه‌های دیگر دارای ضـریب تعیین نزدیک به مقدار ۰/۶۷ می‌باشـد که نشـانگر برازش قوی مدل سـاختاری پژوهش از حیث آماره ضـریب تعیین اسـت و حاکی از آن اسـت که تغییرات سـازه‌های وابسته تحت تاثیر شاخص‌ها (گویه‌ها) می‌باشد.

اندازه اثر[1](F2): اندازه اثر دیگر شاخص برازش بخش ساختاری مدل است و برای متغیرهای مستقل برونزا مصداق دارد. شاخص اندازه اثر برای یک متغیر مستقل، میزان تغییرات در برآورد متغیر وابسته را زمانی که اثر آن متغیر حذف شود را نشان می‌دهد. اندازه تاثیر، به بیان این مساله می‌پردازد که آیا یک متغیر نهفته مستقل، تاثیر قابل توجهی روی یک متغیر وابسته دارد یا خیر و برای ارزیابی اینکه آیا سازه حذف‌شده اثر قابل‌توجهی برسازه‌های درون‌زا دارد، می‌تواند مورداستفاده قرار گیرد. برای محاسبه اندازه اثر از میزان ضریب تعیین استفاده می‌شود .براساس نظر کوهن (۱۹۸۸) مقادیر اندازه اثر تا مقدار ۰/۱۵ نشانگر تاثیر ضعیف، بین ۰/۱۵تا ۰/۳۵ تاثیر متوسط و بزرگتر از ۰/۳۵ بیانگر تاثیر زیاد متغیر مستقل روی متغیر وابسته می‌باشد. در جدول شماره ۵، مقادیراندازه تأثیرسازه‌های برون زا روی سازه درون‌زای پژوهش نشان داده‌شده است.

1 - Effect size

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

جدول ۵. اندازه تأثیر سازه‌های برون زا روی سازه درون زای پژوهش

	ابزار و تکنولوژی	اقتصادی	بحران و حوادث	تدوین خط‌مشی	رویکرد	سیستم اطلاعاتی	شرایط اقلیمی	شفاف‌سازی	عوامل سیاسی و	فرهنگ‌سازی	قانونی	ماهیت خط‌مشی	مدیریت دولتی	مدیریت عملکرد	مشارکت	منابع	نظارت	ویژگی‌های جامعه	ویژگی‌های رفتاری	ویژگی‌های شغلی	عوامل مؤثر بر اجرا
بروکراسی و نظام اداری	۰/۴۴۵												۸/۱۳۶			۰/۹۴۵					۲۸/۱۷
جامعه هدف										۴/۱۰۴								۵/۲۰۶			۲/۳۹
خط‌مشی‌گذاری				۳/۰۱۷	۳/۰۳۹	۲/۴۳۷						۱/۲۷۳			۵/۵۹۱						۸/۶۰
عوامل محیطی		۳/۳۵۴	۳/۰۳۳				۳/۰۸۲		۵/۰۷۸		۰/۰۴۲										۲۹/۹۸
مجریان																			۰/۰۰۷	۱/۶۱۶	۳۶/۵۸
نظارت و ارزیابی								۸/۹۳۹						۱/۶۱۲			۸/۸۹				۲/۲۳

مأخذ: نتایج تحقیق

با توجه به جدول شـــماره ۵ «تأثیر عوامل قانونی» بر «عوامل محیطی» برابر با ۰/۰۴۲ و تأثیر متغیر «عوامل رفتاری مجریان» بر روی عوامل مجریان برابر با ۰/۰۰۷ می‌باشـد که با توجه به اینکه از مقدار ۰/۱۵ پایین‌تر اسـت، نشـانگر تاثیر ضـعیف این دو متغیر می‌باشـد. در ارتباط با تأثیر سـایر متغیرهای مرتبط برروی عوامل بروکراسـی و نظام اداری، جامعه هدف، خط‌مشـی‌گذاری، عوامل محیطی، مجریان و نظارت و ارزیابی چون مقدار F2 بزرگتر از ۰/۳۵ اســت، بیانگر اندازه تأثیر بسـیار خوب و قوی اسـت و در صـورت حذف هر کدام از سـازه‌ها، اثر قابل‌توجهی برسـازه‌های درون‌زا خواهد داشت.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

شاخص نیکویی برازش[1]: تنن‌هاوس و همکاران[2] (۲۰۰۵) این شاخص را برای بررسی اعتبار یا کیفیت مدل به صورت کلی معرفی نموده‌است. این شاخص نشان می‌دهد، مدل طراحی شده توسط پژوهشگر چقدر براساس داده‌های واقعی پشتیبانی می‌شود. به عبارت دیگر میزان سازگاری مدل تجربی با مدل نظری را نشان می‌دهد. برای ارزیابی این شاخص، از «ریشه میانگین مربعات باقیمانده استانداردشده»[3] استفاده می‌شود. براساس نظر رینگل (۲۰۱۶) مقدار کمتر از ۰/۱۰ آن ، نشانگر برازش قابل‌قبول مدل کلی است.

جدول ۶. مقادیر برازش مدل

مقدار موردقبول	میزان	نتیجه
شاخص SRMR کمتر از ۰/۱۰	۰/۰۹۶	مورد تائید

مأخذ: نتایج تحقیق

با توجه به جدول شماره ۶، این شاخص نیز در بازه قابل‌قبول خود قرار دارد، بنابراین می‌توان ادعا کرد، نتایج بخش کیفی پژوهش حاضر دارای برازش بسیار مناسبی است.

٤-۲-۳. نتایج

هدف بخش کمی این پژوهش، آزمون و ارزیابی تأثیرگذاری عوامل احصاء شده در بخش کیفی بر اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو بود که با استفاده از روش مدلسازی معادلات ساختاری و با رویکرد حداقل مربعات جزئی انجام شده است. برازش شبکه مضامین پیشنهادی براساس روش‌های اندازه‌گیری، ساختاری و برازش مدل کلی تجزیه وتحلیل گردید. نتایج تمامی مراحل بیانگر آن است که برازش مدل در بازه قابل قبول بوده است.

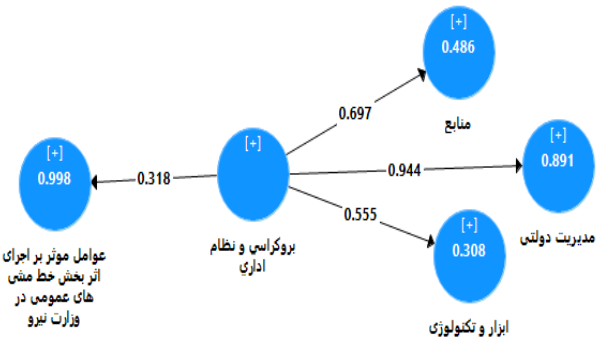
1 - Goodness of Fit
2 - Tenenhaus et al.
3 - SRMR

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

- نتایج بررسی کلی

نتایج بررسی کلی براساس ضرایب مسیر متغیرهای پیشنهادی پژوهش حاضر، بشرح ذیل می‌باشد:

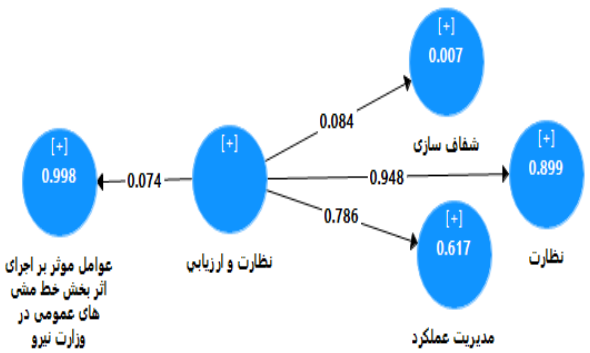
سازه بروکراسی و نظام اداری مطابق شکل شماره ۳، شامل سه مولفه منابع، مدیریت دولتی و ابزار و تکنولوژی بوده و به ترتیب دارای ضرایب مسیر ۰/۶۹۷، ۰/۹۴۴ و ۰/۵۵۵ می‌باشند .همچنین این سازه به‌عنوان یک سازه مرتبه دوم با شدت ۰/۳۱۸ روی اجرای اثربخش خط‌مشی‌ها تأثیرمی‌گذارد که بیانگر روابط معنی‌دار و اثرگذاری زیاد آن بر اجرای خط‌مشی مهم می‌باشد.

شکل ۳. ضرایب مسیر سازه بروکراسی و نظام اداری

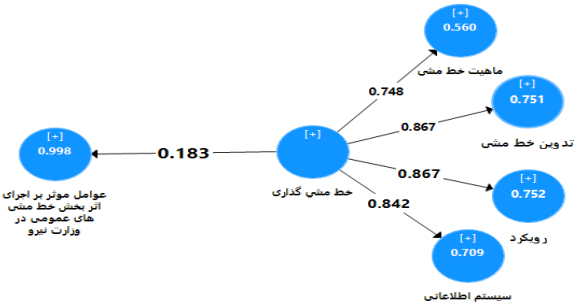
براساس شکل شماره ۴، سازه نظارت و ارزیابی بعنوان سازه دوم با شدت ۰/۰۷۴ بر اجرای خط مشی‌های عمومی در وزارت نیرو تاثیر می‌گذارد که این شدت ضعیف توصیف می‌شود. از طرفی این سازه دارای زیر مؤلفه‌های نظارت، مدیریت عملکرد و شفاف‌سازی است و دارای ضریب مسیر به ترتیب ۰/۹۴۸، ۰/۷۸۶ و ۰/۶۷۶ می‌باشد که بیانگر رابطه معنی‌دار و قوی بین سازه و مولفه می‌باشد.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

شکل ۴. ضرایب مسیر سازه نظارت و ارزیابی

مطابق با شکل شماره ۵، سازه خط‌مشی‌گذاری دارای مولفه‌های رویکرد، سیستم‌اطلاعاتی، تدوین خط‌مشی و ماهیت‌خط‌مشی، به ترتیب مقدار ۰/۸۶۷، ۰/۸۴۲، ۰/۸۶۷ و ۰/۷۴۸ ضریب مسیر را به خود اختصاص داده‌اند. میزان تأثیر این سازه مرتبه دوم روی اجرای اثربخش خط‌مشی‌ها نیز برابر با ۰/۱۸۳ است که بیانگر رابطه معنی‌دار اثر این مولفه می‌باشد.

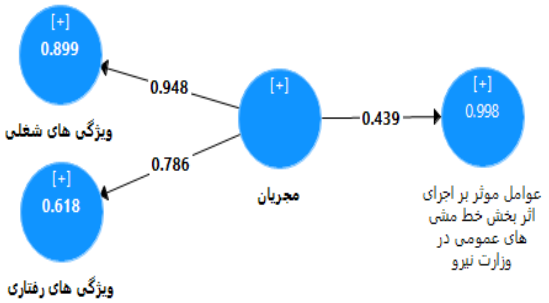

شکل ۵. ضریب مسیر سازه خط‌مشی‌گذاری

مطابق شکل شماره ۶، سازه مرتبه دوم بعدی، سازه مجریان است. این سازه دارای دو بعد ویژگی‌های شغلی و ویژگی‌های رفتاری مجریان است که به ترتیب ضرایب مسیر ۰/۹۴۸ و

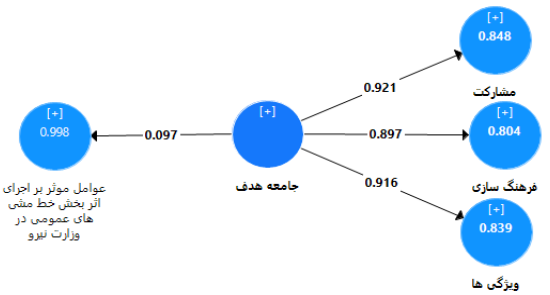
[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

۰/۷۸۶را به خود اختصاص داده‌اند. تأثیر این سازه روی اجرای خط‌مشی‌ها برابر با ۰/۴۳۹ است که بیانگر رابطه معنی‌دار و اثرمهم این مولفه بر اجرای اثر بخش خط مشی دارد.

شکل ۶. ضریب مسیر سازه مجریان

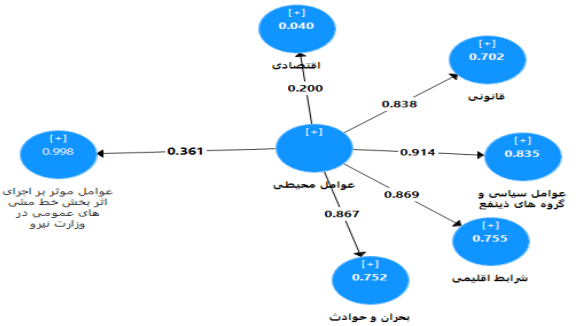
براساس شکل شماره ۷، جامعه هدف یکی دیگر از سازه‌های مؤثر روی اجرای خط‌مشی‌هاست که با شدت ۰/۰۹۷ روی آن تأثیر می‌گذارد. شدت هرچند ضعیف است، اما معنی‌دار می‌باشد. این سازه مرتبه دوم دارای سه زیر مؤلفه مشارکت، فرهنگ‌سازی و ویژگی‌ها است که به ترتیب دارای ضرایب مسیر ۰/۹۲۱، ۰/۸۹۷ و ۰/۹۱۶ بوده که از نظر آماری هر سه تأثیر معنی‌دار می‌باشند.

شکل ۷. ضریب مسیر سازه جامعه هدف

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

براساس شکل شماره ۸، سازه عوامل محیطی با شدت ۰/۳۶۱ روی اجرای خط‌مشی تأثیرگذار می‌باشد. این تأثیر معنی‌دار و مهم است. این سازه دارای مؤلفه‌های قانونی، بحران و حوادث، اقتصادی، عوامل سیاسی و گروه‌های ذینفع و شرایط اقلیمی می‌باشد که به ترتیب دارای ضرایب مسیر ۰/۸۳۸، ۰/۸۶۷، ۰/۲۰۰، ۰/۹۱۴ و ۰/۸۶۹ می‌باشد. همه این ابعاد برای این سازه مرتبه دوم معنی‌دار است.

شکل ۸. ضریب مسیر عوامل محیطی

بنابراین در پژوهش حاضر، شش بعد اصلی مؤثر بر اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی وزارت نیرو با استفاده از روش مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی مورد آزمون قرار گرفته و با سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵ درصد تائید شد.

- جامعیت و همسویی نتایج

با مقایسه نتایج این پژوهش با یافته‌های حاصل از ادبیات و پیشینه تحقیق، تعداد ۹۱ عامل از عوامل موثر بر اجرای خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو ضمن جامع بودن، بایافته‌ها و نتایج سایر پژوهش‌ها و محققان دیگر همسو بوده و قابلیت تطبیق دارد:

بعدخط‌مشی: مولفه ماهیت خط‌مشی با تحقیقات ضابط پورکردی و همکاران (۱۳۹۸)، گل دار و همکاران (۱۳۹۶)، برکلند (۲۰۱۱)، اسمیت و ولایمر (۲۰۰۹) و شفریتز و بوریک (۲۰۰۸)، مولفه تدوین خط‌مشی با یافته‌های پیغمبرزاده و همکاران (۱۳۹۸)، احمدیان و همکاران (۱۳۹۷)، الوانی و همکاران (۱۳۹۴)، آیاندا و بلو (۲۰۱۶)، هید و آلفورد (۲۰۱۵)، مولفه رویکردخط‌مشی‌گذاری با یافته‌های

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

اعتباریان و کشوریان‌آزاد (۱۳۹۸)، منوریان (۱۳۹۴)، بتسوری (۲۰۱۶)، بارتولومیو و چاکویومیکا (۲۰۱۳) و استندینگ و کریپس (۲۰۱۳) و مولفه سیستم اطلاعاتی یا نتایج تحقیقات کاظمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، سعیدی و دورانی(۱۳۹۷)، رهنورد و محبی دلیگانی (۱۳۹۵) همسو می‌باشد.

بعد جامعه هدف: مولفه فرهنگسازی جامعه هدف با یافته‌های پیغمبرزاده و همکاران (۱۳۹۸)، بویان و همکاران (۲۰۱۰)، یورگن (۲۰۰۷)، مولفه ویژگی‌های جامعه هدف با نتایج تحقیقات طاهرپور و همکاران (۱۳۹۶)، حسن رنگریز و همکاران (۱۳۹۶)، سایدک (۲۰۱۶)، وایک و مارمولا (۲۰۱۲), هاولت و رامش (۲۰۰۹)، مولفه مشارکت جامعه هدف با یافته‌های گل‌دار و همکاران (۱۳۹۶)، پارتریج و همکاران (۲۰۰۵)، پوتنام (۲۰۰۰) مطابقت دارد.

بعد عوامل مربوط به مجریان: مولفه ویژگی‌های رفتاری مجریان با نتایج یافته‌های کاظمی نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، رنگریز و همکاران (۱۳۹۶)، بیرکلند (۲۰۱۶)، لدنیر (۲۰۱۶)، چانگ و همکاران (۲۰۱۴) و ویژگی‌های شغلی مجریان با یافته‌های کاظمی نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، لکی (۱۳۹۷)، هانگ و همکاران (۲۰۱۷)، بیرکلند (۲۰۱۶)، بارتولومیو و چاکویومیکا (۲۰۱۳) همسو است.

بعد نظام اداری و بروکراسی: مولفه‌های مدیریت دولتی با یافته‌های پیغمبرزاده و همکاران (۱۳۹۸)، رهنورد (۱۳۹۶)، سعیدی و دورانی (۱۳۹۷)، سایدک (۲۰۱۶)، چانگ و همکاران (۲۰۱۴)، مولفه ابزار و تکنولوژی با نتایج تحقیقات طاهرپور و همکاران (۱۳۹۶)، مقدس پور و همکاران (۱۳۹۲)، چاندراسورن (۲۰۱۴) و مولفه منابع با یافته‌های ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۶)، احمدیان و همکاران (۱۳۹۷)، متدلوا (۲۰۱۲)، چامپوکات (۲۰۱۱) قابل تطبیق می‌باشد.

بعد عوامل محیطی موثر براجرا: مولفه عوامل اقتصادی با نتایج تحقیقات کاظمی نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، ضابط‌پورکردی و همکاران (۱۳۹۸)، رنگریز و همکاران، (۱۳۹۶)، وو و همکاران (۲۰۱۷)، مولفه عوامل قانونی با تحقیقات قربانی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)، اکبری امامی و همکاران (۱۳۹۴)، مولفه شرایط اقلیمی با تحقیقات عباسی و همکاران (۱۳۹۵)، الوانی و همکاران (۱۳۹۴)، استندینگ و کریپس (۲۰۱۳)، هاولت و رامش (۲۰۰۹) و مولفه گروههای ذینفوذ و

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

دخالت سیاسی با یافته‌های ضابط‌پور کردی و همکاران (۱۳۹۸)، عباسی و همکاران (۱۳۹۵) و خلید (۲۰۰۱) همسو است.

بعد نظارت و ارزیابی: مولفه مدیریت عملکرد با نتایج تحقیقات پیغمبرزاده و همکاران (۱۳۹۸)، طاهرپور و همکاران (۱۳۹۶)، وو و همکاران (۲۰۱۷)، مکینده (۲۰۰۵) و مولفه نظارت با یافته‌های جباری و همکاران (۱۳۹۴)، اولکان (۲۰۰۷)، رابینسون (۲۰۰۴)، شیهو (۲۰۰۴) و مولفه شفاف‌سازی با یافته‌های بویان و همکاران (۲۰۱۰) و پارتریج و همکاران (۲۰۰۵)، قابل تطبیق و همسو می‌باشد.

۵. جمع بندی

اقدامات اجرایی بدون داشتن چارچوب نظری، اقدامات کورکورانه‌ای است که قابلیت اجرایی ندارد. بنابراین، تئوری و عمل لازم و ملزوم یکدیگرند. این ارتباط در تمام مباحث مدیریت باید وجود داشته باشد. از اینرو، در این تحقیق تلاش شده است که تناسبی منطقی و عقلانی بین تئوری-های موجود و تجارب عملی در زمینه اجرای خط مشی ایجاد شود. درپژوهش حاضر، با اتکاء به ادبیات نظری و پیشینه آن، پرسشنامه نیمه ساختاریافته طراحی واز طریق مصاحبه با خبرگان صنعت آب برق، با استفاده از روش تحلیل مضمون به توسعه مبانی نظری پرداخته و تعداد ۶ بعد ۲۰ مولفه و۱۱۰ شاخص که بر اجرای خط مشی‌های عمومی تاثیر می‌گذارند، شناسایی نموده است. در بخش کمی پژوهش، بمنظور اعتباریابی آن پرسشنامه‌ای متکی برعوامل شناسایی شده، طراحی و با استفاده از روش مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی با روش‌های اندازه‌گیری، ساختاری و برازش مدل کلی، تجزیه وتحلیل و مورد تایید قرار داده است. سپس با بررسی ضرایب مسیر، معنا داری و میزان شدت تاثیر ابعاد و مولفه‌ها مورد بررسی قرار گرفته و مشخص ساخته به غیر ازسازهای «نظارت و ارزیابی» و «جامعه هدف» که با وجود معادارای، دارای شدت نسبتا ضعیفی بوده‌اند، سایرسازه‌ها دارای رابطه معنادار با شدت قوی بر روی اجرای خط‌مشی‌های عمومی اثر می‌گذارند. درادامه با مقایسه عوامل ارائه شده با نتایج سایر تحقیقات، مشخص نموده است تعداد ۹۱ شاخص، ضمن جامعیت با تحقیقات قبلی نیز همسو بوده اند.

تحقیق حاضر، ضمن اینکه بر پایه تئوری‌ها و مدل‌های موجود در زمینه اجرای خط‌مشی انجام شده

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

است، از دانش و تجارب عملی مدیران و متخصصان خط‌مشی‌گذاری از طریق مصاحبه‌های انجام شده و روش تحلیل مضمون، بهره گرفته است. بنابراین، نتایج تحقیق، ساختاری نظام‌مند برپایه تئوری و سازگار با عمل و اقدام دارد.

مهمترین کاربرد نتایج این پژوهش ایجاد شناخت و ارائه بینش شفاف نسبت به ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های اجرای خط‌مشی‌های عمومی است. این امر با توجه به ماهیت اکتشافی پژوهش می‌باشد که با روشن ساختن زوایای تاریک و مبهم اجرا، موفق به کشف واقعیتها و روش‌های ناشناخته آن شده است. بنابراین با توجه به اینکه در حال حاضر اجرای موفق خط‌مشی‌ها ازمسائل مهم و اساسی کشور می‌باشد، این پژوهش توانسته با بررسی جامع، یک مدل ساختاری تفسیری برای اجرای موفق، ارائه نماید.

از مهمترین ویژگی‌یافته‌های این پژوهش، جامعیت آن می‌باشد. چرا که شکل گیری الگوی نظری آن با تلفیق یافته‌ها و نتایج تحقیقات قبلی و نگاه تفسیری پژوهشگر به نظرات و تجربیات خبرگان صنعت آب و برق و مجددا تبیین و اعتباریابی آن از طریق روش کمی و سپس، بررسی ۳۶۰ درجه‌ای و مقایسه تطبیقی با چارچوب نظری پژوهش در قالب حکمرانی اقتضایی بوده است، حاصل آن کشف عوامل اقتضایی موثر بر اجرای اثربخش خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو می‌باشد.

در پارادایم جدید حکمرانی، از ایدهٔ حکمرانی اقتضایی[1] برای زمان[2]، مکان[3] و رشته‌های[4] خاص هر خط‌مشی استفاده می‌شود. این نوع از حکمرانی، ابعاد دیگری را برای اجرای اثربخش خط‌مشی نیاز دارد که شامل مشروعیت و ظرفیتهای مترتب برآن در خط‌مشی‌گذاری و اعمال حاکمیت سه‌گانه می‌شود. از سویی ظرفیتهای خط‌مشی‌گذاری نیز در عرصه‌های حاکمیتی و غیرحاکمیتی، نمود بارزی دارد. بنابراین، در یک جمع بندی کلی، می توان اجرای اثربخش

1 - Contingency Governance
2 - When
3 - Where
4 - Fields

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

خط‌مشی‌ها و قوانین را در گرو حکمرانی متناسب با قانون خاص آن، تعریف کرد (وینتر، ۲۰۰۹: ۲۸۸). رویکرد حکمرانی اقتضایی، چیدمانی از حکمرانی را پیشنهاد می‌کند. این ظرفیت از تدوین چارچوبی برای تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر تدوین و اجرای خط‌مشی نشئت می‌گیرد (کرانسل، ۲۰۱۴). اجرای خط‌مشی‌های‌عمومی در وزات نیرو نیز با توجه به شرایط اقتضایی موجود در آن از قبیل زمان، نوع وظایف و ماموریتهای محوله وچگونگی سازماندهی عملیات، تعدد و پراکندگی جمعیت تحت پوشش و... تحت تاثیر عوامل اقتضایی است. عوامل ذیل بعنوان عوامل اقتضایی و اختصاصی موثر بر اجرای موفق خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو شناسایی گردیده‌اند:

۱- آمایش سرزمین و توسعه متوازن، ۲- عدم اتکا به بودجه عمومی، ۳- توانایی و تخصص تدوین‌کنندگان، ۴- مدیریت عرضه و تقاضا، ۵- توجه به تبعات زیست محیطی، ۶- ناترازی اقتصاد، ۷- توجه به تاثیرکلی قوانین بر سایر بخش‌ها، ۸- نوسانات قیمت ارز، ۹- توجه به منافع و نظرات تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان، ۱۰- مدیریت بحران، ۱۱- تبعیت ذینفعان از منافع ملی، ۱۲- میزان و گستره بحران، ۱۳- تنوع ذینفعان، ۱۴- توجه به شرایط جغرافیایی و منابع در دسترس، ۱۵- تفکیک وظایف حاکمیتی و اجرایی، ۱۶- تعارض منافع، ۱۷- ضعف اقتصاد آب و برق، ۱۸- تعریف دقیق شاخص‌های ارزیابی و ۱۹- تعرفه مصرف.

از آنجا که اجرای موفق خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو باعث تحقق اهداف خط‌مشی‌گذاران، صرفه جویی در هزینه‌های کلان و جلوگیری از هدررفت منابع می‌گردد که خود منشاء اثرات مهمی در کشور نیز می‌باشد، لازم است ضمن توجه نهادهای تدوین‌کننده خط‌مشی‌های عمومی در وزارت نیرو به این عوامل، مدیران وزارت نیرو نیز بعنوان مجری خط مشی‌ها، اقدامات لازم و شایسته‌ای را در جهت ایجاد بستر مناسب برای تقویت عوامل موثر و پیشبرنده و پیشگیری از عوامل مانع‌زا و بازدارنده اجرای خط‌مشی‌ها فراهم نماید. اضافه می‌نماید، در نظر گرفتن این موارد در تدوین خط مشی‌ها و در درون قوانین موضوعه بعنوان موارد الزام‌آور می‌تواند عامل مهمی در جهت اجرای موفق خط‌مشی‌ها باشد.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

در این پژوهش با توجه به محدودیتهای موجود امکان بررسی، مطالعه و تعیین وزن، سهم و رتبه هریک از عوامل و متغیرهای مورد مطالعه و ارائه راهکارهای بهبود آنها فراهم نگردید، بنابراین، ضمن توجه نظر پژوهشگران به این موارد در بررسی‌های علمی آتی، توصیه می‌شود با توجه به شرایط اقتضایی حاکم برسازمانها، تحقیقات مشابهی درسازمانهای دیگر که مجری خط‌مشی‌های عمومی ویژه می‌باشند، صورت گیرد.

منابع

آذر، عادل و رسول غلام زاده (۱۳۹۵)، مدلسازی معادلات ساختاری کمترین مربعات جزیئ (PLS-SEM) ، تهران: انتشارات آگاه، چاپ اول.

پیغمبرزاده، سیدمحمدمهدی؛ الوانی، سیدمهدی؛ امیرکبیری، علیرضا و محمدرضا ربیعی مندجین (۱۳۹۸)،"شناسایی ابعاد اجرای خطمشی‌های کنترل آلودگی هوا " فصلنامه خط مشی گذاری عمومی در مدیریت، صص ۳۵-۱۹.

حاجی زاده، ابراهیم و محمد اصغری (۱۳۹۰)، روش‌های و تحلیل‌های آماری با نگاه به روش تحقیق در علوم زیستی و بهداشتی، تهران: جهاد دانشگاهی، چاپ اول.

حسینی، سیداحمد ؛ بیگی نیا، عبدالرضا و مبینا قاسمی (۱۳۹۵)، "شناسایی موانع اجرای خط مشی عمومی مورد مطالعه: قانون مدیریت خدمات کشوری"،نخستین کنفرانس بین المللی پارادیم‌های نوین مدیریت هوشمندی تجاری و سازمانی.

خنیفر، حسین و ناهید مسلمی (۱۳۹۶)، اصول و مبانی روشهای پژوهش کیفی، تهران: انتشارات نگاه دانش.

داوری، علی و آرش رضازاده (۱۳۹۲) مدلسازی معادلات ساختاری با نرم افزارpls ، تهران: جهاد دانشگاهی.

دانش فرد، کرم اله (۱۳۹۵) فرایند خط مشی گذاری عمومی، تهران: انتشارات صفار

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و الهه حجازی (۱۳۸۰)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، اتشارات آگاه.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

شاهمرادای، روح اله؛ تدبیری، سیروس؛ مجیدی، مریم و علیرضا افشارنژاد (۱۳۹۹)،" ارایه مدل ساختاری تفسیری خطی مشی گذاری مسئولیت اجتماعی اسالمی در نظام سلامت"، فصلنامه خطمشی گذای عمومی در مدیریت.

عباس زاده، محمد (۱۳۹۱) "تأملی بر اعتبار و پایایی در پژوهش‌های کیفی"، جامعه‌شناسی کاربردی، صص۳۴-۱۹.

فتاح، شریف زاده و سید مهدی الوانی (۱۳۹۶) فرایند خط مشی گذاری عمومی، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

قربانی زاده، وجه اله؛ شریف زاده، فتاح و رسول معتضدیان (۱۳۹۶)، "تحلیل مسائل اجرای خط‌مشی‌های اداری"، مطالعات مدیریت راهبردی، صص ۶۷-۹۵.

قلی پور، رحمت اله (۱۳۹۵)، چالش‌های نظام اداری: بررسی موردی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

کاظمی‌نژاد، ساسان؛ الوانی، سیدمهدی و مینا جمشیدی ایوانکی (۱۳۹۸)، "طراحی مدل اجرای خط مشی‌های انرژی در بخش نفت و گاز"، فصلنامه مطالعات اقتصاد انرژی، صص ۶۸-۳۷

گیوریان، حسن و محمدرضا ربیعی مندجین (۱۳۹۴)، فرآیند خط مشی گذاری دولتی پیشرفته، تهران: انتشارات کتاب مهربان.

لکی، بهمن (۱۳۹۷)، "بررسی نارسائی‌های تدوین و اجرای خط مشی گذاری"، رویکردهای پژوهشی در نوین مدیریت و حسابداری، صص۱۰۹-۹۷.

مبینی دهکردی، علی(۱۳۹۰)، "معرفی طرح‌ها و مدل‌ها در روش تحقیق آمیخته"، فصلنامه راهبرد، صص۲۳۴-۲۱۷.

مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۶)، "بررسی عملکرد وزارت نیرو در دولت یازدهم ".

مقدس پور، سعید؛ دانایی فرد و حسن و اسدا... کردنائیچ (۱۳۹۲)، "واکاوی عوامل کلیدی در عدم موفقیت برخی خط مشی‌های عمومی در ج. ا. ایران: مطالعه خط مشی‌های مالیاتی کشور"، فصل نامه علمی پژوهشی مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره یازدهم شماره اول: صص۶۸-۳۳.

منوریان، عباس (۱۳۹۴)، اجرا وارزیابی خط مشی عمومی. تهران: انتشارات موسسه کتاب مهربان نشر، چاپ اول

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

Andrews, Matt, Lant Pritchett, and Michael Woolcock (2017), Building State Capability:Evidence, Analysis, Action, New York, Oxford University Press.

Bartholomew, u, and O.E. E Chukwuemeka (2013) "the Obstacles to ffective Policy Implementation by the Public Bureaucracy in Developing Nations:The Case of Nigeria/Singaporean", Journal of Business Economics andManagement Studies, pp. 34-43.

Batsuuri, Gunjidmaa (2016) "Foreign Investment Policy Implementation Effectiveness: A Case Study from Mongolia."

Bhuyan, Anita, anne Jorgensen, and Suneeta Sharma (2010), Taking the Pulse of Policy: The Policy Implementation Assessment Tool, Washington DC.

Braun, V, and V Clarke (2006) "Using thematic analysis in psychology Qualitative" ,Research in Psychology: Vol. 3, No. 2, Pp. 77-101.

Brooks, s (1998(, Public Policy in Canada: An Introduction.Oxford University ,3rd ed.

Chompucot, MC (2011) "Major factors affecting educational policy implementation effectiveness for the three southernmost provinces of Thailand as perceived by school directors: Doctor Of Philosophy thesis [Online] http://libdcms. nida. ac. th/thesis6 ….

Cohen, J (1988),Statistical Power Analysis for the Behavioral sciences, New Jersey: Hillsdale Lawrence Erlbaum Associates .

Hair, Jr, G Hult, C Ringle, and Sart (2013), A Primer on Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM). SAGE Publications.

Helga, Pula, and Oliver Tribe (2007), Implementing public policy, Sidney: Francis group CRC Press: Boca Raton.

Hill, Michael, and Peter Hupe (2002), Implementing public policy: Governance in theory and in practice. Sage.

Iyanda, KA, and SD Bello (2016), Problems and Challenges of Policy Implementation for National Development, Research on Humanities and Social Sciences.

Johnson, burke (2008), Educational Research: Quantitative Qualitative, and Mixed Approaches. Needham HeightsAllyn & Bacon, Vol. 6.

Kenbeek, seth D, Christopher Bone, and Cassandra Moseley (2016)"A network modeling approach to policy implementation in natural resource management agencies." Environment and Urban Systems, Pp. 155–177.

Khalid, Hafiz M (2001) "Policy Implementation Models: The Case of Library and Documentation Services in Pakistan", New library world.

Kronsell, A (2014) "Accountability of networked climate governance: the rise of transnational climate partnerships", Global Environmental Politics, pp. 168-178.

Matland, Richard E (1995) "Synthesizing the implementation literature: The ambiguity-conflict model of policy implementation", Journal of public administration research and theory, pp. 145-174.

McConnel, Allan (2010) "Policy success, policy failure and grey areas in-between", Journal of Public Policy, pp. 345-362.

Mthethwa, RM (2012), Critical Dimensions for Policy Implementation.

Nyoni, Thabani (2018) "An Empirical Assessment of causes effects of delay in residential construction projects in Harare Zimbabwe", International Jpurnal of advances in engineering & scientific Research.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]

Pall, Goutom k, Adrian j Bridg, Martin Skitmore, and Jason Gray (2016) "Comprehensive review of delays in power transmission projects", IET Journals,IET Generation, Transmission & Distribution, pp.3393–3404.

Paudel, R (2009) "A Critical Account Policy of Implementation Theories Status and Reconsideration", Nepalese Journal of public Policy and Governance, pp. 36-54.

Richardson, William (2007) "Public policy failure and fiasco in education: perspectives on the British examinations crises of 2000-2002 and other", Oxford Review of Education Routiedge, Vol. 33, No. 2

Skarica, Mihovil (2020), Implemntation of TheStrategy For Public Administration Development In Crotia (2015-2020): A Mid-Term Evaluation. Croatia: Faculty of Law, University of Zagreb.

Subroto, A(2011) "Understanding Complexities in Public Policy Making Process through Policy Cycle Model: A System Dynamics Approach", Conference of WCSA-World Complexity Science Academ.

Winter, G (2009), Multilevel Governance of Global Environmental Change Cambridge: Cambridge University Press.

Wu, Jing, Christian Zuidema, and Katharina Gugerell (2017) "Mind the gap Barriers and implementation deficiencies of energy policies at the local scale in urban China." Energy Policy, PP. 201-211.

Zidane, yousef JT, and Bjorn Andersen (2018)"Causes of delay and their cures in major Norwegian projects", Journal of modern project management.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-10-31]